



Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Yönden İncelenmesi

Aylin KİRİŞÇİ SARIKAYA*

Halim GÜNER**

Öz

Hukuki olarak farklı adlar ile anılsa da sığınmacılar ve mülteciler, genel bir ifade ile ellerinde olmayan zorunlu nedenler yüzünden kendi yurtlarından göçe zorlanmış ve başka ülkelere kaçmış insanlardır. Yerel toplumun sığınmacılara yönelik besledikleri önyargının ölçülmesi birçok ülke politikası için gerekli bir veridir. Bu nedenlerle, ülkemiz için oldukça önemli görülen sığınmacılar konusuna bir katkı sunması adına Anderson (2018)'un Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek maddeleri çeviri işlemi adımlarına uygun olarak Türkçeye çevrilmiştir. Ölçeğin Türkçe hali dil ve kültür açısından uzmanlarca değerlendirilmiştir. Ölçek üniversite öğrencilerine uygulanmış ve analizler farklı örneklem sayıları üzerinden yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi için 345, doğrulayıcı faktör analizi için 255 ve ölçüt geçerliliği için 97 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. AFA sonucunda çıkan 11 maddelik ve tek boyutlu yapı toplam varyansın %47'sini açıklamıştır. Maddelerin yük değerleri .792 ile .489 arasında değişmiştir. Tek boyutlu yapı DFA sonucunda yeterli uyum indeksleri vermiştir. Ölçüt geçerliliğinde, iç tutarlılık katsayıları ve %27'lik t-testi sonuçlarında anlamlı ve yeterli değerler elde edilmiştir. Sonuç olarak ölçeğin Türkçeye uyarlanmış halinin hem tek boyutlu hem de iki boyutlu yapıda kullanılabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacılar, Önyargı, Ölçek Uyarlama.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Turkish Adaptation and Psychometric Analysis of the Prejudice against Asylum Seekers Scale

Abstract

Asylum seekers and refugees, in general terms, are people who have been forced to migrate from their homelands and have fled to other countries due to several reasons. Measuring prejudice of the local community towards asylum seekers is a necessary data for sociological policies of many countries. In addition, the scale would give important data for the related literature. For the stated reasons, Anderson's (2018) Prejudice Against Asylum Seekers Scale has been adapted into Turkish. The scale items were translated into Turkish in accordance with the translation process steps. The Turkish version of the scale was checked by experts in terms of language and culture. The scale was applied to university students and analyzes were made with different number of samples. Data were collected from 345 university students for exploratory factor analysis, from 255 university students for confirmatory factor analysis, and from 97 university students for criterion validity. The 11-item and one-dimensional structure resulting from EFA explained 47% of the total variance. The load values of the items varied between .792 and .489. The one-dimensional structure gave sufficient fit indices as a result of CFA. Significant and sufficient values were obtained in the criterion validity, internal consistency coefficients and 27% t-test results. As a result, it was concluded that the Turkish version of the scale could be used in both one-dimensional and two-dimensional structures.

Keywords: Asylum Seekers, Prejudice, Scale Adaptation.

Article Type: Research Article

* Dr., Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Doktora Öğrencisi, E-posta: aylin.sarikaya@boun.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-7443-8433

** Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: h.guner@alparslan.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-1537-7655

1. GİRİŞ

Türkiye; mülteciler ve sığınmacılar için yıllardır gerek son durak gerekse başka ülkelere geçebilmek için bir köprü işlevi görmüş ve hep cazip bir coğrafya olarak benimsenmiştir. Ülkemiz son yıllarda uluslararası sığınmacı sayısı en fazla artan ve dünyada en fazla sayıda sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir ve yaklaşık 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli ile birlikte 330 bin kadar farklı uyruklu kişilere ev sahipliği yapmaktadır (UNHCR, 2021a). İstatistiklere bakıldığında bu sayıların her geçen yıl artmakta olduğu açıkça görülmektedir. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile birlikte milyonlarca Suriyeli Türkiye'nin açık kapı politikasının da etkisi ile ülkemize gelmiş ve yerleşmiştir (Aras-Gökcalp ve Mencütek, 2015; Kirişçi, 2014).

Ülkemizde Suriyelilerin sayısının zamanla artmasının sebepleri; Suriye iç savaşının başladığı günden bu yana Suriyeli göçmenlere yönelik açık kapı politikası uygulamanın yanı sıra bu kişilerin Türkiye'de belli bir bölgeye yerleştirilmemesi, aksine onlara özgürce ülke içinde dolaşım ve yerleşme hakkı tanınması, iş sahibi olabilmeleri, çalışma izni alabilmeleri, sağlık sisteminden yararlanabilmeleri ve onlara okul öncesinden üniversiteye kadar bütün eğitim kademelerinde eğitim alabilmeleri gibi fırsatların sunulması (Yıldız, 2013) olarak sayılabilir. Ayrıca bunda Türkiye'nin gelişmiş batı ülkelerine geçişte bir transit ülke olarak görülmesi ve Suriye'nin diğer komşu ülkelerinden ziyade Türkiye'de ekonominin daha istikrarlı bulunması da etkili olmuş olabilir (İçduygu ve Aksel, 2012).

Mülteci ya da sığınmacı, genel bir tabirle başka bir coğrafyada yaşamak için ülkesini terk ederek başka bir ülkeye sığınan kişilere denilmektedir (TDK, 2021) ve gerek halk arasında gerekse medyada aralarında bir fark gözetilmeksizin çoğu zaman birbiri yerine kullanılmaktadır. Ancak bu ifadeler hukuki olarak farklıdır. Ülkesindeki çatışma, savaş, zulüm veya insan hakları ihlalleri gibi sebepler ile başka bir ülkeye kaçan ve bu yeni ülkede sığınma talebi resmi olarak onaylanan kişilere mülteci; sığınma talebinde bulunmuş ancak bu talebi henüz resmi olarak onaylanmamış kişilere ise sığınmacı denilmektedir (UNHCR, 2021a). Ülkemizdeki en kalabalık sığınmacı nüfusunu barındıran Suriyeliler ise “geçici koruma” statüsündedir. Geçici koruma, Türkiye'nin 2011 yılında karşılaştığı kitlesel Suriyeli göçmen akınına karşı onların acil koruma ihtiyacının karşılanması ve insan haklarına uygun temel asgari standartların sağlanması amacıyla başvurduğu pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021).¹

Bir toplumdaki mülteci ve sığınmacı sayılarının artması beraberinde mülteci ve sığınmacılara karşı hoşgörüsüzlüğün, ayrımcılığın, şiddetin, nefret suçlarının, sosyal dışlanmanın ve çatışmaların artmasına sebep olabilmektedir (Aktas, Tepe ve Persson, 2021; Doğan vd., 2017). İki farklı kültürü bir araya getirmek, temas kurmalarını ve birbirlerine karşı yakınlık duymalarını sağlamak hiç de kolay bir durum değildir. Ekonomik, kültürel ve güvenlik gibi hayatın içinden çekinceler, toplumun mülteci ve sığınmacılara karşı tutumunu şekillendiren en önemli sebepler arasında sıralanmaktadır. Örneğin ekonomik fırsatların yetersiz olması çıkar çatışmalarının doğmasına, kalıp yargıların oluşmasına hatta yabancı düşmanlığı ve korkusunun yerleşmesine sebep olabilmektedir (örneğin Stephan, Ybarra ve Bachman, 1999; akt. Aktas vd., 2021). Bunların yanı sıra hükümet politikası, siyasiler, medya, sivil toplum kuruluşları ve toplumun diğer üyeleri de mülteci ve sığınmacılara karşı tutumları etkileyen öğeler olarak belirtilmektedir (Dempster ve Hargrave, 2017; Esses, Hamilton ve Gaucher, 2017).

¹ Ölçekteki “asylum-seeker” ifadesi orijinaline sağdik kalınarak “sığınmacı” olarak çevrilmiştir. Toplumda ve medyada birbiri yerine kullanılan ve fark gözetilmeyen sığınmacı ve mülteci ifadelerinin, çalışmaya katılan örneklem tarafından da benzer şekilde anlaşıldığı farz edilmektedir. Ayrıca Türkiye'de yapılmış çalışmalarda Suriyeliler ile ilgili olarak kullanılan “sığınmacı” (Kardeş, Banko ve Akman, 2017; Topkaya ve Akdağ, 2016) veya “mülteci” (Doğanay ve Çoban-Keneş, 2016; Kağnıcı, 2017) ifadelerinin aynı grubu karşıladığı görülmektedir (akt. Yelpaze ve Güler, 2018).

Aslına bakılırsa, Türk toplumu kısa bir süre içinde milyonlarca Suriyeli ile bir arada yaşamaya başlamasına rağmen özellikle sürecin başında Suriyelilere karşı genel olarak olağanüstü bir dayanışma sergilemiştir. Zamanla çeşitli sebepler yüzünden bu durum rahatsızlık ve kaygıya doğru evrilse de Türk toplumunun toplumsal kabul düzeyinin hala çok yüksek olduğu söylenebilir (Erdoğan, 2019). Ancak pek çok çalışmada da görüldüğü üzere (Demir, 2015; Erdoğan, 2017; İstanbul, 2020; Kirisci ve Ferris, 2015; Yıldız, 2013) Türk toplumu Suriyelilere karşı bazı olumsuz tutum ve davranış eğilimleri de göstermektedir.

Toplumun göçmenlere karşı tutumlarını incelemek o toplumun genel huzuru, göçmenlerin topluma entegrasyonu ve yerleştikleri yeni ülkeye yararlı bireyler olabilmelerinin sağlanması adına önemli bir basamak olarak görülmektedir. Her ne kadar gerekli fırsatlar sunulduğunda göçmenlerin toplum için olumlu katkılar sunduğu biliniyorsa da (Pantuliano, 2016; akt. Dempster ve Hargrave, 2017), toplumun beklentileri büyük ölçüde onların göçmenlere karşı tutumu ile şekillenmektedir.

Sığınmacılara karşı beslenen olumsuz tutumlardan bir tanesi hiç şüphesiz “önyargı”dır. Önyargı; insanları öteki gruplara ait olmasından ötürü hatalı ve katı bir genelleme ile değerlendirerek, onlara karşı olumsuz tutum ve antipati beslemek şeklinde ifade edilebilir. (Allport, 1954; Fiske 1998; Göregenli, 2012). Özellikle sosyal psikoloji alanında önyargı ve bir gruba ya da grubun üyelerine karşı beslenen önyargıdan dolayı doğan ayrımcılık, pek çok araştırmaya (Allport, 1954; Akrami ve Ekehammar, 2006; Akrami vd., 2009; Brown, 2011; Wagner vd. 2003) konu olmuştur. Bu çalışmalarda önyargı; toplumsal, politik ve kültürel açıdan ele alındığı gibi bir kişilik özelliği olarak da ele alınarak incelenmektedir. Bunun yanı sıra önyargı, klasik/açık ve modern/örtük önyargı şeklinde de ele alınmaktadır. Klasik önyargı, öteki gruba yönelik açıkça düşmanlık ve nefret duyguları beslenmesine yol açarken; modern önyargı, bireylerin öteki gruba yönelik olarak üstü kapalı olumsuz duygular hissetmesi olarak açıklanabilir. Modern önyargı hisseden bireyler; eşitlik, insan hakları gibi değerleri önemsemekle birlikte mülteci ve sığınmacıların belli özel faydalar elde ettiği iş fırsatları, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi durumlarda olumsuz tutumlar geliştirebilmektedir (Anderson, 2018; Brown, 2011; Pettigrew ve Meertens, 1995).

Küresel anlamda zorla yerlerinden edilen, göçe mecbur bırakılan, anavatanlarında yaşanan siyasi karışıklık, çatışma, savaş, ekonomik istikrarsızlık ve çeşitli insan hakları ihlalleri yüzünden yurtlarından ayrılarak yeni bir hayat arayışı ile farklı ülkelere sığınan insan sayısı – 2019 yılı sonu itibarıyla 79.5 milyon (UNHCR, 2021b)- her geçen gün artmaktadır. Bu kişilerin yerleştikleri veya geçici olarak barındıkları yeni ülkelerindeki yerli toplum tarafından nasıl karşılandıklarını ve karşılıklı olarak hangi tutum ve davranış eğilimlerini beslediklerini ortaya koyabilmek, göçmenlere yönelik doğru ve zamanında uyum politikaları geliştirmek ve uygulamak için oldukça kritik bir adım olacaktır.

Ülkemiz açısından da toplum, Suriyeliler yoğunluklu olmak üzere farklı milletlerden sığınmacılar ile bir arada yaşamakta ve bir arada olmaktan ötürü birbirlerine karşı farklı olumlu-olumsuz tutumlar beslemektedir. Türkiye’de sığınmacılara, özellikle Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz tutumları inceleyen pek çok çalışmanın olduğu (Aktas, vd., 2018; Coşkun ve Emin, 2016; Ekici, 2019; İstanbul, 2020; Kılcan, Çepni ve Kılınç, 2017; Köse, Bülbül ve Uluman, 2019; Uysal ve Aydın-Çakır, 2020; Terzi, Göçen ve Altun, 2019) ve bu çalışmaların olumsuz tutumları tehdit algısı, önyargılar, kalıp yargılar, şiddet eğilimi gibi başlıklar altında incelediği söylenebilir (İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü, 2020). Ancak yerli literatürde sığınmacılara yönelik önyargıyı, koşullu ve koşulsuz önyargı şeklinde ele alarak inceleyen herhangi bir çalışmanın bulunmadığı ve bu konuda Türkçe olarak herhangi bir ölçeğin geliştirilmediği görülmektedir. Bu sebeple bu çalışmada sığınmacılara yönelik bir ölçek olarak Anderson (2018) tarafından geliştirilen “Prejudice Against

Asylum Seekers Scale” ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve ölçeğin psikometrik yönden incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Anderson, J. R. (2018) tarafından geliştirilen “Prejudice Against Asylum Seekers Scale” (Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği) ölçeğinin Türkçeye uyarlanması çalışmasıdır. Uyarlama için yazardan elektronik posta yolu ile izin alınmıştır. Çalışmanın yapılması için de Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan izin alınmıştır (Tarih: 28.01.2021, Sayı: 2234). Ölçeğin uyarlanması sürecinde takip edilen basamaklar başlıklar halinde aşağıda sunulmaktadır.

2.1. Çeviri İşlemleri

İzni alınan ölçeğin ilk etapta Türkçe diline çevirme işlemi yapılmıştır. Bir dilden başka bir dile çevirme işlemleri genel olarak orijinal dilden hedef dile çevirme, değerlendirme, orijinal dile geri çevirme, tekrardan değerlendirme ve uzmanlarca dil ve kültürel açıdan değerlendirme gibi başlıca basamakları içermektedir (Cha, Kim ve Erlen, 2007; Çapık, Gözüm ve Aksayan, 2018). Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği maddelerinin Türkçe diline çevrilmesinde bu basamaklara bağlı kalınmıştır. Ölçek maddeleri İngilizce dilinde yetkin dört kişi tarafından ayrı ayrı çevrilmiştir. Dilde uzman iki kişi tarafından çevrilen maddeler, orijinal dildeki maddeler ile karşılaştırılarak ve tartışılarak maddelerin son haline karar verilmiştir. Son haline karar verilen bu maddeler hem dilde hem de alanda uzman kişilerce dil ve kültüre uygunluk yönlerinden değerlendirilmiştir. Dil ve kültüre uygunluk yönlerinden de yapılan değerlendirme sonrası ölçeğin uygulamaya hazır olduğu kararına varılmıştır.

2.2. Örneklem

Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin geliştirilmesi çalışmasında örneklem olarak 18-60 yaş aralığında gönüllü katılımcılardan veri toplanmıştır. Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin ölçüt geçerliliği çalışması için kullanılan Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeğinde ise lisans öğrencileri veri toplama örneklem olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın evreni olarak ise her iki ölçek için benzer örneklem olması ve araştırmacıların daha kolay ulaşabilmeleri açısından üniversite lisans öğrencileri tercih edilmiştir. Bu uyarlama çalışmasında Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapma zorunluluğu olduğu için AFA, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ve ölçüt geçerliliği için ayrı ayrı veri toplanmıştır. Çalışmanın örneklemini Muş Alparslan, Elâzığ Fırat, Çanakkale 18 Mart, Aydın Adnan Menderes, Yıldız Teknik, İstanbul Teknik, İstanbul Aydın ve Uşak Üniversitelerinin çeşitli bölümlerinden gönüllü olarak katılım sağlayan 345 üniversite öğrencisi AFA için, 255 üniversite öğrencisi DFA için ve 97 üniversite öğrencisi ölçüt geçerliliği için üç ayrı örneklem grubunu oluşturmuştur. Veriler çevrimiçi toplanmıştır.

Örneklem yeterliliği konusunda literatürde farklı bilgiler sunulmuş olsa da madde sayısının 10 veya 15 katı kadar katılımcı sayısının yeterli olacağı belirtilmiştir (Tavşancıl, 2010). Bu bilgiye göre AFA ve DFA için toplanan veriler 15 katı sınırının üzerinde olduğu için (AFA’da 16 madde, DFA’da 11 madde) yeterli örneklem sayılarına ulaşıldığı söylenebilir.

Örneklem demografik olarak cinsiyet değişkeni açısından incelenmiştir. Frekans analizine göre gönüllü katılım sağlayan 345 üniversite öğrencisinin 258’i kız ve 87’si ise erkek öğrencidir. DFA için toplanan 255 katılımcının ise 197’si kız ve 58’i erkek öğrencidir. Son olarak ölçüt geçerliliği için veri toplanan 97 üniversite öğrencisinin 62’si kız, 35’i ise erkek öğrenci olarak dağılım göstermiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak iki ölçek kullanılmıştır. Birincisi bu çalışma ile Türkçeye uyarlanması amaçlanan Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği, diğeri ise ölçüt geçerliliğinde kullanılmasına karar verilen Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeğidir. Her iki ölçek de 7'li Likert olarak (kesinlikle katılmıyorum, ..., kesinlikle katılıyorum) uygulanmıştır.

2.3.1. Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği

Anderson (2018) tarafından geliştirilen Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği klasik önyargı ve koşullu önyargı olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Her iki boyutta da 8 madde olmak üzere ölçek toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 7'li Likert tipinde (kesinlikle katılmıyorum, ..., kesinlikle katılıyorum) hazırlanmış ve ölçek toplamda % 57.88 oranında toplam varyansı açıklamıştır. Ölçeğin klasik önyargı alt boyutunun madde yükleri EFA .927-.620 ve CFA .915-.773 arasında ve koşullu önyargı alt boyutunun madde yükleri EFA .683-.508 ve CFA .846-.503 arasında çıkmıştır. Ölçeğin uyum indeksleri $\chi^2(99) = 349.822$, $p < .001$; CFI = 0.940; RMSEA = 0.088 (90% CI, 0.078-.0.098); SRMR = 0.062 şeklindedir. Son olarak ölçekte toplanan iki ayrı veride iç güvenilirlik katsayısı klasik ön yargı alt boyutu için $\alpha=.96$ ve koşullu ön yargı alt boyutu için ise $\alpha=.89$ bulunmuştur (Anderson, 2018). Bu veriler ışığında Anderson (2018) tarafından geliştirilen Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu ortaya konulmuştur.

2.3.2. Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği

Varela vd. (2013) tarafından geliştirilen ve Günay vd. (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeğinin ölçüt geçerliliği için kullanılmasına karar verilmiştir. Bu karar verilirken iki ölçeğin de benzer yapıları ölçtükleri göz önünde bulundurulmuştur. Türkçe'ye uyarlanan ölçek sığınmacılara yönelik ön yargıyı, ölçüt geçerliliğinde kullanılacak ölçek ise göçmenlere yönelik olumsuz tutumu ölçmektedir. Bu iki ölçek arasında bir ilişki beklendiğinden ölçüt geçerliliği için kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

On iki maddelik ve tek boyutlu olan bu ölçek toplam varyansın %43.2'sini açıklamıştır. Ölçek maddelerinin AFA yük değerlerinin .739 ile .495 arasında ve DFA yük değerlerinin .76 ile .43 arasında olduğu belirtilmiştir. DFA sonucunda çıkan uyum indekslerinin ise $\chi^2=134.19$, $sd=54$, $RMSEA=0.071$, $RMR=0.055$, $CFI=0.97$, $GFI=0.93$, $NFI=0.95$, $AGFI=0.90$ olduğu belirtilmiştir. Türkçeye uyarlama çalışmasında (Günay vd., 2019) ölçeğin iç güvenilirlik katsayısının $\alpha=.81$ olduğu ifade edilmiştir (Günay vd., 2019). Bu veriler ışığında ölçeğin başarılı bir şekilde Türkçeye uyarlandığı görülmektedir.

2.4. Veri Analizi

Lisans öğrencilerinden toplanan veriler SPSS ve AMOS paket programları ile analiz edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) değerleri ilk analizde yeterli düzeyde çıkmadığı için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) analizi yapılmış ve sonra farklı örneklem ile yapı geçerliliği için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçüt geçerliliği için ise uyarlanan Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği ile Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği arasındaki korelasyon katsayısına bakılmıştır. İç güvenilirlik için Cronbach Alpha, McDonald's Omega değerine ve alt-üst gruplar arasında bağımsız gruplar t-testi sonucuna bakılmıştır.

3. BULGULAR

Geçerlik ve güvenilirlik analizlerine yönelik bulguların verilmesinden önce 345 kişiden toplanan verilerin uygunluğuna dair analizler yapılmıştır. Normallik değerlendirmesi için maddelerin

çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. M9, M10 ve M13 maddeleri hariç diğer tüm maddeler çarpıklık ve basıklık katsayısı olarak +1 ve -1 arasında bir değer almıştır. M9, M10 ve M13 maddeleri çarpıklık olarak -1,5 ile -2,5 arasında, basıklık olarak ise +2 ile +3 arasında değer almışlardır. Ayrıca tüm maddelere yönelik Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk W normallik testleri $p < .001$ oranında anlamlı çıkmıştır. Çarpıklık ve basıklık kat sayılarının üç madde haricinde +1 ile -1 arasında olması ve Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk W testlerinin anlamlı çıkması verilerin normal dağıldığının kabul edilebileceğini göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

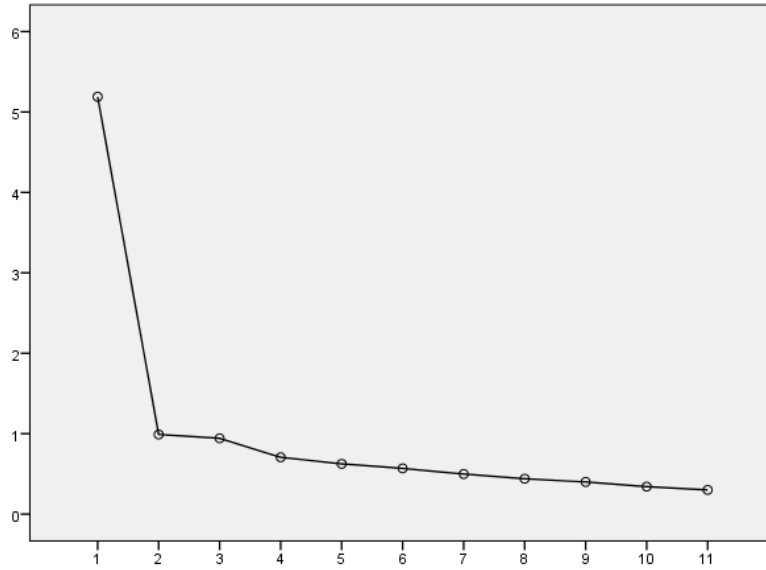
3.1.Yapı Geçerliliği

Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin uyarılma çalışmasında yapı geçerliliği DFA ile ölçülmüştür. DFA analizi 345 üniversite öğrencisinden toplanan veriler üzerinden yapılmıştır. İki alt boyutu olan ölçeğin DFA ile yapılan analizinde uyum indeksleri $\chi^2 = 397,929$; $df = 103$; $\chi^2/df = 3,863$; $GFI = 0,844$; $NFI = 0,783$; $TLI = 0,785$; $CFI = 0,815$; $RMSEA = ,097$; $RMR = ,195$ şeklinde çıkmıştır. Uyum indekslerinin anlamlı bir derecede olması için minimum .85 büyük, RMSEA ve RMR değerinin de .08'den küçük olması beklenmektedir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). Elde edilen DFA sonuçlarına göre yeterli uyum değerleri sağlanamamıştır. Ayrıca AMOS ile yapılan DFA sonucunda M5, M12 ve M14 maddelerinin anlamlı yük değerleri olmadığı ($p > .05$), M13 ile M16 maddelerinin de düşük yük değerleri sağladığı görülmüştür ($M13 = .262$; $M16 = .339$). DFA analizinde elde edilen bu değerler nedeniyle 345 öğrenciden toplanan veriler ile AFA uygulanmasına karar verilmiştir.

Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin AFA analizinde KMO değeri .92 ve Bartlett küresellik testinin anlamlı olduğu ($\chi^2(55) = 2036,005$, $p < 0,001$) ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu değerlerden AFA için kullanılan verinin yeterli sayıda olduğu, kullanılan verilerin çok değişkenli ve normal dağılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara dayanarak AFA analizine devam edilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizinde varimaks döndürme tekniği uygulanmıştır. Döndürme sonucunda orijinal şekliyle iki alt boyutlu olan ölçek dört alt boyutlu olarak elde edilmiştir. Scree plot grafiğinde ise iki alt boyutun daha uygun olduğu izlenmiştir. M5 maddesi tek başına dördüncü alt boyutta kümelenmiştir. Bu nedenle M5 analizden çıkarılarak AFA tekrar edilmiştir. Tekrar edilme sonucunda M16 maddesinin alt boyuta negatif olarak yüklendiği görülmüştür ($M16 = -.502$). M16 maddesinin ters madde olup olmadığı tekrardan uzmanlarca tartışılmıştır. Varılan karar da M16 maddesinin ters madde olmadığı sonucuna varılmıştır. Katılımcıların maddeyi ters olarak algıladıkları ihtimali düşünülerek M16 maddesi ters çevrilmiştir. Fakat ters çevrilme sonucunda da anlamlı bir yük değeri sağlamadığı görülmüştür. Ayrıca M16 maddesi diğer maddeler ile de genelde negatif korelasyon gösterdiği için analizden çıkarılmıştır. Tekrarlanan AFA sonucunda M12 maddesinin tek başına üçüncü alt boyuta yüklendiği görülmüştür ($M12 = .855$). Bu nedenle M12 maddesi çıkarılarak AFA tekrar edilmiştir. Tekrar sonucunda son olarak M13 ve M14 maddelerinin de tek başlarına bir alt boyutta kümelendikleri görülmüştür ($M13 = .737$; $M14 = .733$). Bu iki madde de çıkarılarak AFA tekrar edilmiştir. AFA sonucunda orijinal haliyle iki alt boyutlu olan ölçek tek boyuta inmiştir.

Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin AFA sonucunda ölçek tek boyutlu yapıda çıktığı için madde döndürmesi gerçekleşmemiştir. Madde yükleri $M1 = .780$; $M2 = .792$; $M3 = .788$; $M4 = .680$; $M6 = .674$; $M7 = .691$; $M8 = .792$; $M9 = .640$; $M10 = .581$; $M11 = .489$; $M15 = .570$ şeklinde elde edilmiştir. Şekil 1'deki scree plot grafiğinde de ölçeğin tek boyutlu olması gerektiği görülmektedir.



Şekil 1. Scree Plot Grafikü

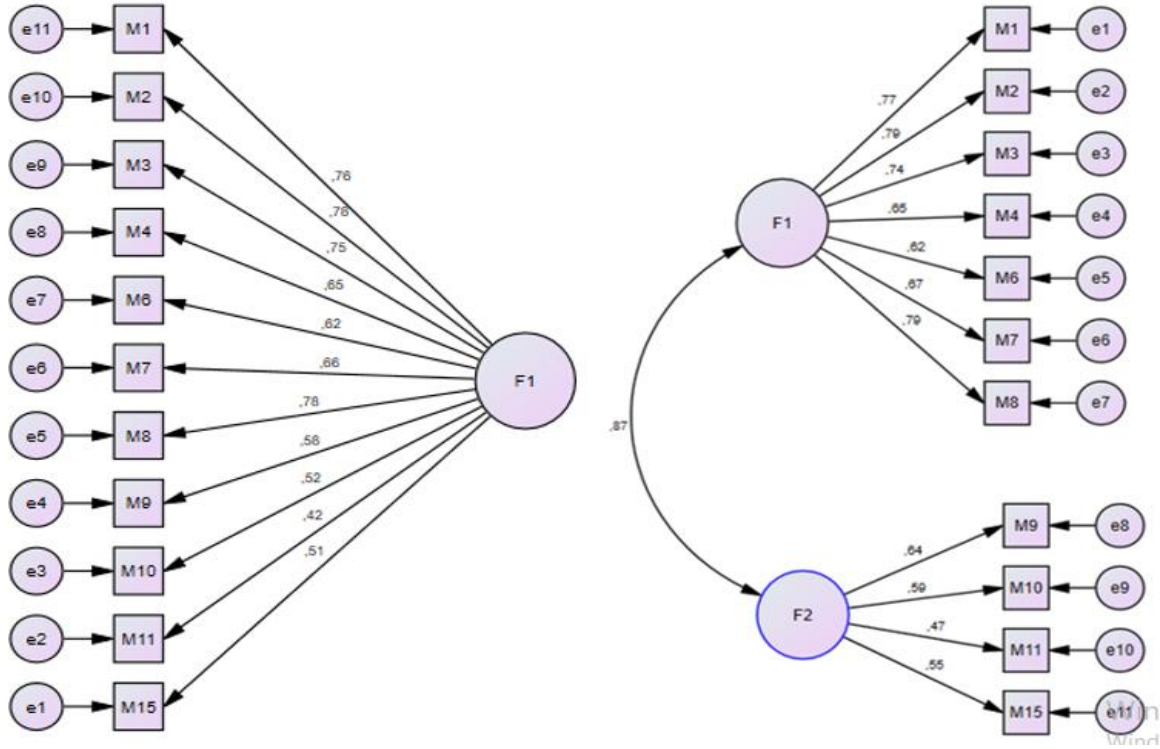
Sonuç olarak M5, M12, M13, M14 ve M16 maddeleri atılarak 11 maddelik tek alt boyutlu bir ölçek çıkmıştır. Bu yapı toplam varyansın %47'sini açıklamaktadır.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda çıkan tek boyutlu yapı DFA ile analiz edilmiştir. DFA için 255 üniversite öğrencisinden veri toplanmış ve analizler bu veriler üzerinden yapılmıştır. DFA ile ölçeğin tek boyutlu yapısı yanında kalan maddeler ile iki alt boyutlu yapısı da DFA ile analiz edilmiştir. İki alt boyutlu yapıda klasik önyargı boyutunda 7 madde ve koşullu önyargı boyutunda 4 madde kalmıştır. DFA sonucunda uygun değerler vermesi halinde ölçeğin yapısı gereği iki alt boyutlu yapının korunmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Tablo 1'de tek alt boyutlu ve iki alt boyutlu durumların uyum indeksleri belirtilmektedir.

Tablo 1. Standart Uyum İndeks Ölçütleri ve Araştırma Sonuçlarının Karşılaştırılması

| Uyum İndeksleri | İyi Uyum | Kabul Edilebilir Uyum | Tek Alt Boyut | İki Alt Boyut |
|--------------------|---------------------|-----------------------|---------------|---------------|
| X ² /df | 0 ≤ χ^2/df ≤ 2 | 2 ≤ χ^2/df ≤ 3 | 4.661 | 4.273 |
| GFI | 0.90 ≤ GFI ≤ 1.00 | 0.85 ≤ GFI ≤ 0.90 | .92 | .93 |
| NFI | 0.95 ≤ NFI ≤ 1.00 | 0.90 ≤ NFI ≤ 0.95 | .90 | .91 |
| TLI | 0.90 < RFI < 1.00 | 0.85 < RFI < 0.90 | .90 | .91 |
| CFI | 0.95 ≤ CFI ≤ 1.00 | 0.90 ≤ CFI ≤ 0.95 | .92 | .93 |
| RMSEA | 0 ≤ RMSEA ≤ 0.05 | 0.05 ≤ RMSEA ≤ 0.08 | .08 | .08 |

Tablo 1 incelendiğinde Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin χ^2/df değeri hariç, tek alt boyutlu ve iki alt boyutlu diğer değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmektedir (Schermelleh-Engel vd., 2003). χ^2/df değeri bazı kaynaklarda 5 ve 5'ten küçük olarak da kabul görmektedir (Wheaton vd., 1977, akt. Hooper vd., 2008). Bu durumda Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin tekli ve ikili alt boyutlarda kabul edilebilir uyum indeksleri verdiği söylenebilir. Ayrıca alt boyutların uyum indeksleri arasında önemli derecede bir farklılık olmasa da ikili alt boyutun değerlerinin bir nebze daha iyi olduğu görülmektedir.



Şekil 2. DFA Diyagramı: Tek Alt Boyutlu ve İki Alt Boyutlu

Şekil 2’de DFA ile yapılmış analiz sonucunda elde edilen diyagramlar ve yük değerleri görülmektedir. Tek boyutlu yapıda maddelerin yük değerleri .42 ile .78 arasında değişmektedir. İki alt boyutlu yapıda ise F2 olan koşullu önyargı alt boyutunda 4 madde atılarak geriye 4 madde kalmıştır. Kalan 4 maddenin yük değerleri .47 ile .64 arasında değişmektedir. F1 olan klasik önyargı alt boyutunda ise 1 madde atılarak geriye 7 madde kalmıştır ve kalan maddelerin yük değerleri .62 ile .79 arasında değişmektedir. Tablo 2’de Türkçeye uyarlanan Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin AFA ve DFA analizi sonucunda kalan maddeleri sıralanmaktadır.

Tablo 2. Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin AFA ve DFA Analizi Sonucunda Kalan Maddeleri

Klasik Önyargı

- M1- Sığınmacılar geldikleri yere geri dönmelilerdir.
- M2- Sığınmacılar zaman, para ve yer israfıdır.
- M3- Sığınmacıların götürüleri getirilerinden daha fazladır.
- M4- Sığınmacılar bizim sorunumuz değildir.
- M6- Sığınmacılar yardıma muhtaçmış gibi davranırlar.
- M7- Sığınmacılar toplumumuza uyum sağlayamazlar.
- M8- Sığınmacıların ülkemizde olmaları çok tehlikelidir.

Koşullu Önyargı

- M9- Sığınmacıların yardıma ihtiyacı var, ancak ülkemizde bu yardıma daha fazla ihtiyacı olan insanlar var.
- M10- Sığınmacılar ülkelerinde güvenli durum olduğunda geri dönmelilerdir.
- M11- Sığınmacıların ülkemize sadece suç geçmişi olmayanları gelmelidir.
- M15- Sığınmacılar ancak yasal göçmenlerden sonra ülkemize kabul edilmelilerdir.

3.2. Ölçüt Geçerliliği

Ölçüt geçerliliği için Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği (Günay vd., 2019) kullanılmıştır. Tek boyutlu olan Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği ile Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin toplam ve alt boyutları arasındaki korelasyon ilişkisine bakılmıştır. Bu analiz için 97 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği ile Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin toplam puanları arasında $r=.824$; $p<.001$ düzeyinde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği ile Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin klasik önyargı alt boyutu arasında $r=.815$; $p<.001$ ve koşullu önyargı alt boyutu arasında $r=.637$; $p<.001$ düzeylerinde pozitif ilişki çıkmıştır.

3.3. Güvenirlilik

Türkçeye uyarlanan Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin güvenirliliği için Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık katsayılarına, McDonald Omega (ω) katsayılarına ve %27'lik alt ve üst puanları arasındaki farka bakılmıştır. Cronbach Alpha ve McDonald Omega iç tutarlılık katsayıları Tablo3'te verilmektedir.

Tablo 3. Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği İç Tutarlılık Katsayıları

| Ölçek | Cronbach Alpha Değeri | McDonald's ω |
|-------------------------------|-----------------------|---------------------|
| Sığınmacılara Yönelik Önyargı | .88 | .89 |
| Klasik Önyargı Alt Boyutu | .88 | .88 |
| Koşullu Önyargı Alt Boyutu | .63 | .64 |

Tablo 3 incelendiğinde Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği için iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha değeri $\alpha=.88$ olarak tespit edilmiştir. Alt boyutların iç tutarlılık katsayısı sırası ile klasik önyargı için $\alpha=.88$ ve koşullu önyargı için $\alpha=.63$ şeklindedir. Koşullu önyargı alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.70$ sınırını aşmamış olsa da ölçek toplamda sosyal bilimlerde kabul gören $\alpha=.70$ sınırını (Büyüköztürk, 2010) aşmıştır. McDonald Omega katsayısına JASP programı ile bakılmıştır. Elde edilen değerler Cronbach Alpha değeri ile benzerlik göstermektedir. Ölçek toplamda $\omega=.89$, klasik önyargı alt boyutunda $\omega=.88$ ve koşullu önyargı alt boyutunda $\omega=.64$ iç tutarlılık değerlerini vermiştir. Sonuç olarak ölçeğin iç tutarlılık olarak güvenirliliği sağladığı söylenebilir.

Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği maddelerinin, alt boyutlarının ve toplam puanının %27'lik alt ve üst gruplarının farkına bağımsız gruplar t-testi ile bakılmıştır. Ölçek toplam puanda anlamlı bir farklılık sergilemiştir ($t=41.666$; $p<.001$). Benzer şekilde klasik önyargı boyutu ($t=36.424$; $p<.001$) ve koşullu önyargı boyutu ($t=23.535$; $p<.001$) puanları arasında da anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ölçeğin tüm maddelerinde de yapılan t-testi sonucunda çıkan değerlerin $t=10.599-26.255$ arasında olduğu ve tüm maddeleri için $p<.001$ düzeyinde anlamlı bulunduğu görülmüştür. Bütün bu sonuçlara dayanarak ölçeğin bireyleri ayırt etmede güvenirlikli olduğu belirtilebilir.

4. SONUÇ

Anderson (2018) tarafından geliştirilen Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasında ölçek maddelerinin tamamı ve ölçeğin iki alt boyutlu yapısı korunamamıştır. Ölçek her ne kadar farklı kültürlerde kullanılabilmesi amacıyla tavandan tabana (top-down) yaklaşımı ile geliştirilmiş (Anderson, 2018) olsa da kültürel farklılıklardan ötürü böyle bir sorun ile karşılaşıldığı düşünülmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması sırasında ülke kültürü farklılıkları nedeniyle ölçekten

madde çıkarımı ve alt boyut sayısında değişim yaşanmıştır. Kültür farklılıklarının derecesi, gelişmişlik düzeyi, sosyal yaşam ya da değerler açısından farklılıklar ne kadar büyük ise uyarlama çalışmalarında bazı sorunlar ile karşılaşılması o denli kaçınılmazdır (Çapık vd., 2018).

Türkçeye uyarlama sonucunda 11 maddeli ve tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bunun ile beraber DFA ile yapılan analizler sonucunda ölçeğin orijinalindeki yapısına da uygun olarak iki alt boyutlu yapıda kullanılabileceği görülmüştür. İki alt boyutlu yapıda klasik önyargı boyutunda 7 madde ve koşullu önyargı boyutunda 4 madde kalmıştır. Atılan maddeler incelendiğinde maddelerin kendi alt boyutları altında kümelenmediği görülmüştür. Atılan maddeler genelde tekil veya ikili olarak farklı alt faktör oluşturma eğilimi göstermişlerdir. Tek faktörlü yapı iki ayrı örneklem ile yapılan analizler sonucunda AFA ve DFA da yeterli değerler vermiştir. Ölçüt geçerliğinde de Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği ile Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin toplam puanları arasında $r=.824$; $p<.001$ düzeyinde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin geçerli bir ölçüm yaptığını göstermektedir.

Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği İtalyancaya Salvati vd. (2020) tarafından uyarlanmıştır. Uyarlamada kültür farklılığı nedeniyle M13 ve M14 maddeleri düşük yük değerleri verdiği için çıkarılmıştır. Kalan maddeler ile yapılan DFA analizinde $\chi^2(75) = 131.833$, $p < 0.001$; CFI = 0.95; RMSEA = 0.069, 90% CI = 0.049-0.088; SRMR = 0.049 değerleri elde edilmiştir. Madde yük değerleri de .41 ile .89 arasında değişmiştir (Salvati vd., 2020). Servidio (2020) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise her iki alt boyuttan birer madde çıkarılma gereği doğmuştur. Maddeler çıkarıldıktan sonra ölçek 14 madde ile $\chi^2(76) = 225.37$, $p < 0.001$, CFI = 0.919, TLI = 0.903, RMSEA = 0.07, 90% CI [0.06, 0.08], SRMR = 0.07 değerlerini vermiştir. Bu durumda Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin sadece Türkçe uyarlamasında değil farklı ülke dillerine yapılan uyarlama çalışmalarında da kültür farklılığından dolayı madde sayılarında değişim yaşandığı görülmektedir.

Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha, McDonald Omega ve %27'lik alt ve üst dilimler ile ölçülmüştür. Bulgularda elde edilen sonuçlara göre ölçeğin tek boyutlu yapıda ve alt boyutlarında yeterli analiz sonuçları verdiği görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre ölçeğin güvenli bir şekilde sığınmacılara yönelik önyargıyı ölçtüğü söylenebilir. Salvati vd. (2020)'nin 4 farklı örneklem grubu üzerinden yaptıkları çalışmada Cronbach Alpha değerleri klasik önyargı alt boyutunda $\alpha=.86$ ile $\alpha=.93$ arasında ve koşullu önyargı alt boyutunda $\alpha=.79$ ile $\alpha=.89$ arasında çıkmıştır. Hem bu çalışmada hem de orijinal çalışmada koşullu önyargı alt boyutunun Cronbach Alpha değeri klasik önyargı alt boyutunda nispeten düşük çıkmaktadır (Anderson, 2018). Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeği kullanılarak yapılmış Malezya'daki bir çalışmada ise Cronbach Alpha değerleri koşullu önyargı alt boyutunda .88 ve klasik önyargı alt boyutunda .96 olarak elde edilmiştir (Cowling ve Anderson, 2019).

Sonuç itibarıyla bu çalışmada Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin sığınmacılara yönelik önyargıyı ölçmede ve sonucunda elde edilen bulgular ışığında sığınmacılar açısından doğru politikalar geliştirilmesine katkı sunması açısından değerli bir ölçek olduğu söylenebilir.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu çalışmada en önemli sınırlılık verilerin covid-19 salgını nedeni ile çevrimiçi olarak toplanmasıdır. Çevrimiçi katılım her ne kadar gönüllülük esasına dayalı olsa da covid-19 sürecindeki olumsuzluklar ve yaşanan stresin katılımcıların verdikleri cevaplarda etki etmiş olabileceği düşünülmektedir.

Kirişçi Sarıkaya, A. & Güner, H. (2021). Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Yönden İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(41), 491-504.

Çalışmanın örneklemini farklı bölgelerden ve farklı üniversitelerden lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Bu durum belli açılardan heterojenliği sağlasa da örneklemin yedi coğrafi bölgeden ve farklı statülerden katılımcılardan oluşması ölçeğin yanlı sonuçlar vermesinin önüne geçilmesinde önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmacılara sığınmacılara yönelik çalışmalarında tabakalı örnekleme yöntemi kullanmaları önerilmektedir.

Yapılan çalışmada kültür farklılıkları nedeniyle uyarlanan ölçekte madde atımı ve yapı değişimi olmuştur. Araştırmacılara farklı örneklem ile ölçeğin Türkçe versiyonun yapı ve madde sayısı olarak tekrardan incelenmesi önerilmektedir. Ayrıca kültür farklılığından kaynaklı bu değişimin nedenlerinin daha detaylı incelenmesi için ölçeğin farklı ülkelerde karşılaştırılmalı bir çalışmasının yapılması önerilmektedir.

Etik Beyan

Bu çalışma için Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan izin alınmıştır (Tarih: 28.01.2021, Sayı: 2234).

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmadaki yazarların tümü çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere katkı yapmış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akrami, N. ve Ekehammar, B. (2006). Right-Wing Authoritarianism and Social Dominance Orientation, Their Roots in Big-Five Personality Factors and Facets. *Journal of Individual Differences*, 27(3), 1–10.
- Akrami, N., Ekehammar, B., Bergh, R., Dahlstrand, E. ve Malmsten, S. (2009). Prejudice: The Person in the Situation. *Journal of Research in Personality*, 43(5), 890–897.
- Aktas, V., Tepe, Y. K., & Persson, R. S. (2021). Investigating Turkish university students' attitudes towards refugees in a time of Civil War in neighboring Syria. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 40(2), 553–562. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9971-y>.
- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Cambridge: Addison-Wesley, MA.
- Anderson, J. R. (2018). The Prejudice Against Asylum Seekers Scale: Presenting the Psychometric Properties of a New Measure of Classical and Conditional Attitudes. *The Journal of Social Psychology*, 158(6), 694-710, <https://doi.org/10.1080/00224545.2017.1404958>
- Aras, N. E. G. ve Mencutek, Z. S. (2015). The International Migration and Foreign Policy Nexus: The Case of Syrian Refugee Crisis and Turkey. *Migration Letters*, 12(3), 193.
- Brown, R. (2010). *Prejudice Its Social Psychology*. Oxford: Willey Blackwell.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cha, E. S., Kim, K. H. ve Erlen, J. A. (2007). Translation of Scales In Cross-Cultural Research: Issues and Techniques. *Journal of Advanced Nursing*, 58(4), 386–395.

- Kirişçi Sarıkaya, A. & Güner, H. (2021). Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Yönden İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(41), 491-504.
- Cowling, M. M. ve Anderson, J. R. (2019). The Role of Christianity and Islam in Explaining Prejudice Against Asylum Seekers: Evidence from Malaysia. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 29(2), 108-127. <https://doi.org/10.1080/10508619.2019.1567242>
- Çapık, C., Gözüm, S. ve Aksayan, S. (2018). Kültürlerarası Ölçek Uyarlama Aşamaları, Dil ve Kültür Uyarlaması: Güncellenmiş Rehber. *FNJN Florence Nightingale Journal of Nursing*, 26(3), 199-210. <https://doi.org/10.26650/FNJN397481>
- Çoşkun, İ., Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitimde Yol Haritası. Fırsatlar ve Zorluklar. İstanbul: SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. http://file.setav.org/Files/Pdf/20160906135243_turkiyedeki-suriyelilerin-egitiminde-yol-haritasi-pdf.pdf, (05.01.2021).
- Demir, O. Ö. (2015). *Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler*. Global Politika ve Strateji Analiz 1: Ankara.
- Dempster, H ve Hargrave, K. (2017). Understanding Public Attitudes Towards Refugees and Migrants, *ODI Working Paper*, 512. <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/11600.pdf>, (10.12.2020).
- Doğan, M., Erdoğan, S., Yunus, S. ve Kındap, T. Y. (2017). Mültecilere Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. L. Aydemir (Ed.), *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Berlin Konferansı, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Tam Metin Kitapçığı*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Ekici, H. (2019). Türk Toplumunda Suriyelilere Yönelik Algılanan Tehditler ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 695-730.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Katılım ve Uyum*. Ankara, Turkey: Hacettepe University Migration and Politics Research Centre.
- Erdoğan, M. M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*. Konrad-Adenauer-Stiftung. [acaf9d37-7035-f37c-4982-c4b18f9b9c8e \(kas.de\)](https://www.kas.de), (10.03.2021).
- Esses, V., Hamilton, L.K. ve Gaucher, D. (2017) The Global Refugee Crisis: Empirical Evidence and Policy Implications for Improving Public Attitudes and Facilitating Refugee Resettlement, *Social Issues and Policy Review*, 11(1), 78-123.
- Fiske, S. T. (1998). Prejudice, Stereotyping, and Discrimination. D. T. Gilbert, Fiske, S. T. ve G. Lindzey (Der.), *The Handbook of Social Psychology* içinde (ss. 357-411)(4. Baskı). New York: McGraw-Hill.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2021). *Şartlı Mülteci*. <https://www.goc.gov.tr/sartli-multeci>, (12.03.2021).
- Göregenli, M. (2012). Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık. K. Çayır ve M. Ayan Ceyhan (Der.), *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde (ss. 17-28), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 393, Sosyoloji 15, Eğitim Çalışmaları 2.
- Günay, G., Ersoy, A. F., Aydiner Boylu, A. ve Kılıç, C. (2019). Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik Güvenirliği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(4), 1827-1843. <http://dx.doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.12.1230>
- Hooper, D., Coughlan, J. ve Mullen, M. (2008). Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.

- Kirişçi Sarıkaya, A. & Güner, H. (2021). Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Yönden İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(41), 491-504.
- İçduygu, A. ve Aksel, D. B. (2012). *Türkiye’de Düzensiz Göç*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü Türkiye.
- İSTANPOL. (2020). *İstanbul’da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlar*. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü. https://d4b693e1-c592-4336-bc6a-36c134d6fb5e.filesusr.com/ugd/c80586_2ae245f059244f1fba7fd785e4caa447.pdf, (10.01.2021).
- Kılcan, B., Çepni, O. ve Kılınç, A. Ç. (2017). Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1045-1057.
- Kirişçi, K. (2014). *Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going Beyond Hospitality*. Brookings Washington, DC.
- Kirişçi, K. ve Ferris, E. (2015). *Not Likely to Go Home: Syrian Refugees and the Chalanges to Turkey and the International Community*. Turkey Project Policy Paper. Center on the United States and Europe at Brookings.
- Köse, N., Bülbül, Ö. ve Uluman, M. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 2(1), 16-29.
- Pettigrew, T. F. ve Meertens, R. W. (1995). Subtle and Blatant Prejudice in Western Europe. *European Journal of Social Psychology*, 25(1), 57-75. doi:10.1002/ejsp.2420250106
- Salvati, M., Basili, E., Carone, N. ve Giacomantonio, M. (2020). Italian Adaptation and Psychometric Properties of the Prejudice Against Immigrants Scale (Pais): Assessment of Validity, Reliability, and Measure Invariance. *Front. Psychol*, 11(1797). <https://dx.doi.org/10.3389%2Ffpsyg.2020.01797>
- Servidio, R. (2020). Classical and Modern Prejudice toward Asylum Seekers: The Mediating Role of Intergroup Anxiety in a Sample of Italians. *Social Sciences*, 9(10). <https://doi.org/10.3390/socsci9020010>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Test of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures. *Methods of Psychological Research - Online*, 8(2), 23–74.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics (Sixth edition)*. Pearson Publishing.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Nobel Yayınları.
- TDK. (2021). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>, (10.01.2021).
- Terzi, R., Göçen, A., Altun, B. (2019). Investigating Attitudes towards Refugee Students based on Several Variables: Revised Version of Refugee Student Attitude Scale, *Sakarya University Journal of Education*, 9(3), 476-494. Doi:10.19126/suje.526197
- UNHCR. (2021a). *Türkiye’deki Mülteciler ve Sığınmacılar*. <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar>, (25.12.2020)
- UNHCR. (2021b). *Figures at a Glance*. [UNHCR - Figures at a Glance](https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance), (12.03.2021).

Kirişçi Sarıkaya, A. & Güner, H. (2021). Sığınmacılara Yönelik Önyargı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Yönden İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(41), 491-504.

Uysal, D. M. ve Aydın-Çakır, A. (2020). An Experimental Study on the Variation of the Attitudes towards the Syrian Refugees in Turkey, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(2), 274-296.

Varela, J. G., Gonzalez, E., Jr., Clark, J. W., Cramer, R. J. ve Crosby, J. W. (2013). Development and Preliminary Validation of the Negative Attitude toward Immigrants Scale. *Journal of Latina/o Psychology*, 1(3), 155–170. <https://doi.org/10.1037/a0033707>

Wagner, U., van Dick, R., Pettigrew, T. F. ve Christ, O. (2003). Ethnic Prejudice in East and West Germany: The Explanatory Power of Intergroup Contact. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6(1), 22–36.

Yelpaze, İ. ve Güler, D. (2018). The Relationship between Attitudes towards Asylum Seekers and Compassion Levels of University Students. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 5(3), 524–543.

Yıldız, Ö. (2013). Syrian refugees in the Turkey's Camps: Problems, Expectations, Turkey and Future Perception. *Journal of Sociological Research*, 16(1), 140-169. (The Relationship between Attitudes towards Asylum Seekers and C, P. 18: 2473).